

ANGOLAKRISEN INFÖR SVENSK OPINION

Av docent ERIK ANNERS

I FÖRRA ÅRETS julinummer (nr 7/1961) publicerade denna tidskrift en artikel av den irländske överstelöjtnanten Ronald Waring om upproret i Angola. Den var — liksom en i nr 3/1961 införd artikel av samme författare — en partsinlaga. Tidskriften markerade detta i redaktionella kommentarer, där det bl. a. påpekades att artikeln på grund av författarens ställning som rådgivare vid den portugisiska krigshögskolan kunde »antagas vara påverkad av portugisiska värderingar och intressen». Orsaken till att tidskriften ändå publicerade den angavs vara att den svenska pressen — enkannerligen den radikala — i häpnadsväckande stor utsträckning »bedömt den tragiska utvecklingen i Angola enbart som ett av frihetspatos inspirerat folkuppror mot ett blodbesudlat kolonialt tyranni». Därtill syntes det tidskriftens redaktion att Waring, som är väl känd för flera av dess medlemmar, på grund av sin rika erfarenhet från tjänstgöring i Asien och Afrika kunde ha åtskilligt av intresse att säga och att huvudtemat i hans artikel — den svarta Angolabefolkningens ytter-

liga primitivitet — var väl underbyggt och stämde med opartiska källors vittnesbörd.

Det skall inte förnekas att redaktionen med någon nyfikenhet avvaktade reaktionen i den radikala pressen. Vi blev inte besvikna; artikeln visade sig ha fyllt ett annat syfte nämligen att avslöja den nonchalans, som tyvärr präglar ett antal svenska tidningars sätt att vägleda opinionen i utrikespolitiska frågor. Artikeln mottogs med en veritabel flod av förbittrade gensagor, som inte bara gav prov på hur det går när lidelse förenas med okunnighet utan också på att själva förmågan att läsa innantill sviktade under affektutbrotten.

Här är det tyvärr bara möjligt att ge några belysande exempel ur den rika skörd av pressklipp, som redaktionen hade nöjet mottaga.

Under rubriken »Ombud för Salazar» utbrast Dagens Nyheter bl. a. i följande:

»Artikelförfattaren, den irländske överstelöjtnanten Ronald Waring, står till tjänst med en provkarta på de flesta av de fördomar och stolligheter som kan presenteras när det gäller afrikanska folk.

Han talar om Angolas afrikaner som 'ett lyckligt och leende folk, ytterligt primitiva visserligen', han orerar om den 'primitiva vildheten' hos de svarta och anser att det hos afrikanerna som ras finns en inneboende bestialitet, att man inte skall låta lura sig att tro att de är 'ungefär likadana som vi själva'. De som inte accepterat sådant dravel och en sådan rasmystik bokförs frejdigt som 'allsköns välmenande men dåligt informerade personer'. Självfallet lämnar artikelförfattaren inte något som helst stöd för sina utläggningar; vi, de, 'välmenande och dåligt informerade', får nöja oss med hans ord.»

Tidningen ifråga är visserligen ryktbar lika mycket för styrka i epitet som för svaghet i korrekta referat, men ändock verkar det som om skribenten alldeles tappat fattningen inför vad han ansett vara vedervärdiga åsikter. Waring hade nämligen ingalunda hemfallit åt en rasmystik, enligt vilken de svarta av sin natur som ras skulle vara mera hemfallna åt bestialitet än vi andra. Han hade så gott utrymmet i artikeln tillät erinrat om hur nära afrikanerna fortfarande står det primitiva samhället, där »den ena stammen angrep den andra, broder mördade broder, fäder åt sina egna barn vid kannibaliska orgier, trollkarlar begärde högar av lik för att blidka urskogens gudomligheter. Varje dag präglades av den aldrig vikande skräcken för nya stamräder, våldtäkt, mord, plundring.»

Detta är välkända historiska fakta, och ohyggligheterna i Kongo, t. ex. de tretton italienska flygarnas öde, vittnar om hur lätt den centralafrikanska befolkningen kan återfalla i kannibalistiskt barbari. Att säga detta innebär naturligtvis inte något bidrag till en självförhävelse från europeisk sida. Vad som hände under de båda världskrigen ger näppeligen någon plattform för moraliserande. Men det är skäl att se fakta i ögonen. Hur skall vi kunna hjälpa till i en civilisationsprocess om vi inte förstår de oerhörda svårigheterna?

I vissa andra folkpartitidningar, bl. a. Sundsvalls Tidning och Hudiksvalls Nyheter, förekom en cirkulärledare där man lade ut texten på ungefär samma sätt som Dagens Nyheter. I cirkulärledaren lyckades man därtill knyta samman Svensk Tidskrifts tilltag att publicera Warings artiklar med »en konservatism, som aldrig erkänner sig besegrad även om utvecklingen ger den fel». Med några raska tanke-språng fördes till och med högerpartiet och Sam Nilsson in i bilden.

»Vilket motiv har nu Svensk Tidskrift för att låta sin irländske 'expert' komma till tals under skenobjektivitetens täckmantel? Vårt land är inte underutvecklat när det gäller utrikespolitiska kommentatorer av erkänd skicklighet och objektivitet. Svensk Tidskrift skulle alltså ha kunnat förse sig på hemmaplan. Men det fanns

kanske ingen villig propagandist för gammal-koloniala idéer att tillgå?

Vilken bakgrund har så Svensk Tidskrift för de två angolaartiklarna? Rimligen sin ställning som högerpartiets idéforum. Man har för sig att detta inneburit vissa förpliktelser. Nu har man tagits ur den synvillan på ett enastående sätt. Lika komiskt ryktbart som räkneexemplet Sam Nilsson blivit lika tragiskt ryktbart måste räkneexemplet Ronald Waring i Angola sägas vara.»

Den välvilligaste slutsats, som kan dragas av detta uttalande är att cirkulärledaren författats av en sommarvikarie från Verdandi, som trodde att han var engagerad i en valrörelse.

Längst i fråga om att demonstrera bristande innanläsningskonst gick Ny Tid (s), där det bl. a. hette:

»Det hjälper nog inte mycket att ha kännedom om saker, om man inte begriper dem. Hur mycket överstelöjtnanten lärt sig om modern rasbiologi framgår av följande stycke:

'Allt för ofta låter vi lura oss av allsköns välmenande men dåligt informerade personer, som påstår att afrikanerna när allt kommer omkring är ungefär likadana som vi själva, och att om de bara får den nödvändiga utbildningen kommer de automatiskt att kunna inordna sig som medlemmar i ett civiliserat samhälle. Jag kommer

ihåg den charmerande afrikanske student, som var kamrat med mig vid universitetet — en populär ung man, intelligent, förnuftig, väluppfostrad. Han reste hem från universitetet till sitt eget land — för att döda sin farbror vid en särdeles motbjudande form av ritualmord, stammens gudar till ära.'

Om överstelöjtnantens exempel skall ha någon mening, måste det innebära att det inte lönar sig att ge utbildning åt negrer, eftersom de har något slags arvsegenskaper, som gör dem ohjälpligt vilda och farliga. Sådant reaktionärt nonsens sprids alltså av en tidskrift, som gör anspråk på att bli tagen på allvar. Varför inte lika gärna släppa fram nazisten Per Engdahl, som antagligen hade uttryckt sig försiktigare?»

Warings exempel är naturligtvis irriterande för skribenten i Ny Tid, men än mera irritation av samma slag skulle denne kunnat skaffa sig genom att läsa handböcker i modern primitivologi. Att Waring aldrig sagt eller menat något så dumt som att »det inte lönar sig att ge utbildning åt negrer, eftersom de har något slags rasegenskaper, som gör dem ohjälpligt vilda och farliga» är uppenbart för var och en som läst hans artikel. Vad Waring understryker är den primitiva stammiljöns alltjämt starka tryck på individen och svårigheterna att snabbt eliminera detta miljötryck. Om skribenten i Ny Tid tänkt på hur långt tid det tog

den kristna kyrkan att nödtorftigt civilisera ett litet barbariskt rövarfolk uppe i Norden, skulle han kanske inte vara så optimistisk beträffande de svarta folkens väg till civilisationen. Det medges att man i vår tid har tekniska och ekonomiska resurser av en ojämförbart större storleksordning. Men för att i grunden förändra ett samhälles ideologiska och sociala struktur räcker det ju inte med några års fabriksbyggande och skolutbildning. Vill man vara någorlunda realistisk får man räkna med flera generationers tålmodigt arbete. Däremot är det lätt gjort att bryta ner den svaga grundval för en högre kultur som ändock finns. Just därför varnade Waring för risken för en allt för snabb upplösning av stamstrukturen.

Ystads Allehanda (fp) och Arboga Tidning (fp) förenade sig i sin tur i följande omdöme, präglad, må man säga av ett säreget sinne för fakta och nyanser:

»De afrikanska staterna med Ghana i spetsen har visat vägen för ett förtroendefullt internationellt samarbete över de kontinentala gränserna. Men ju längre rashetsarna i Angola och Sydafrika tillåts gå i sin bestialiska mordverksamhet, desto omöjligare blir den utvecklingen.»

Terrordiktaturen i Ghana som dygdemönster — N'Krumahs propaganda har sannerligen fått fotfäste även i Ultima Thule! Vad likställandet av Angola och Sydafrika

beträffar är det kanske tillräckligt att påpeka att den svenske sjöman, som för någon tid sedan fick undergå spöstraff i Sydafrika därför att han uppvaktade en svart flicka, hade haft laglig möjlighet att gifta sig med henne, om han träffat henne i Angola.

Bland de kritiska rösterna kan till sist citeras högertidningen Norrbottens-Kuriren, som under rubriken »Klavertramp» hade vänligheten att säga Svensk Tidskrift bl. a. följande:

»I sitt senaste nummer publicerar Svensk Tidskrift en artikel om Angola, författad av en vid den portugisiska krigshögskolan anställd irländsk överstelöjtnant. Artikeln är från början till slut ett sammelsurium av den grövsta och lögnaktigaste propaganda, och det måste betecknas som ett mycket allvarligt olycksfall i arbetet att den influtit i den annars väldirigerade Svensk Tidskrift.

Tidskriften påpekar visserligen i en redaktionell notis att författarens uppgifter får stå för hans egen räkning, men samtidigt sväljer den godtroget hela den uppläggnings av Angola-problemet, som brukade förekomma i den allra värsta portugisiska propagandan innan den helt annorlunda verkligheten avslöjades. . . . Låt oss dra en parallell. Skulle Svensk Tidskrift vilja publicera en artikel, författad av en högre militär vid en av de sovjetryska krigshögskolorna och skildrande hur de bal-

tiska folken befriats ur sitt kapitalistiska slaveri? Eller en artikel från Budapest om hur hela det ungerska folket i kärlek och tillgivenhet sluter upp kring sin store räddare Kádár?»

Inför detta frågar man sig om inte skribenten med tanke på sin blomma »den annars välredigerade (det står visserligen välredigerade, men här hoppas jag på ett tryckfel) Svensk Tidskrift», kunnat föreställa sig att tidskriftens redaktion kanske varit angelägen om att också i fallet Angola nå fram till fakta i målet. Vad parallellen med Balticum och Ungern beträffar är den självfallet orimlig. Balticum och Ungern ligger oss nära och bedömningsproblemen där är relativt lätta, därför att det finns ett *rikt* och *pålitligt* källmaterial. Angola ligger långt i fjärran och källorna är bräckliga och motstridande. Den första plikten för en publicist är dock att nå fram till en så riktig uppfattning av fakta som möjligt. Därvidlag försyndar vi oss alla då och då — på grund av personligt känslöengagemang, bekvämlighet, okunnighet osv. Men en rimlig felmarginal därvidlag är något helt annat än de grova försyndelser gentemot elementära publicistiska hederskrav, som i oroväckande stor utsträckning förekommer i svensk press när det gäller att upplysa allmänheten om komplicerade frågor i fjärran länder.

Här har presenterats ett antal

exempel på hur föga sakligt vissa delar av den svenska pressen reagerat inför ett försök att belysa Angolakrisen med annat material än det vanliga. Det kan nu vara dags att övergå till några principiella kommentarer till denna kris.

För det första är det självklart att Svensk Tidskrift icke velat uppträda vare sig som »ombud för Salazar» eller till försvar för kolonialism överhuvudtaget. Vi har publicerat artikelmaterial, som är starkt kritiskt mot den portugisiska regimen bl. a. på grund av dess undertryckande av pressfriheten (8/1961) resp. innebär en positiv värdering av den koloniala frigörelseprocessen. På den sistnämnda punkten gjordes för övrigt ett principuttalande i en redaktionell kommentar i just det nummer, där Warings andra artikel intogs. I denna kommentar — rubricerad »De vita minoriteterna» — hette det bl. a.: »Den avveckling av de västerländska kolonialväldena, som efter det andra världskriget fortgått i accelererad takt, är förvisso på lång sikt en framstegsprocess. Fredens, frihetens och humanitetens sak måste i längden vinna på att allt fler folk frigöres ur en beroendeställning, som åtminstone deras ledande skikt finner hämmande och förödmjukande, och genom den inspiration till kraftutveckling, som ett självstyre kan innebära, beträder vägen till de civiliserade nationernas krets.» Det framhölls emellertid också att »vä-

gen dit är lång och svårigheterna och farorna stora».

Utgångspunkten för tidskriftens bedömanden av händelserna i Angola är helt enkelt den i bästa mening konservativa uppfattningen att våldsmetoder icke är en genväg till verkliga och bestående framsteg. Det kan finnas rättfärdiga uppror likaväl som rättfärdiga krig. Men innan våldet tillgrips eller gillas måste man göra klart för sig om de tänkbara vinningarna står i proportion till de oundvikliga lidanden, som kriget eller upproret för med sig. Ett moraliskt stöd till upprorsrörelser förutsätter därför alltid ett noga avvägt bedömande av motiveringarna för våldsmetoden liksom av hur de drabbar människorna.

Tidningen Expressen tycks ha haft en känsla av detta då den för någon tid sedan (2/12 1961) i ett ledarstick under rubriken »Gangsterna» skrev:

»Gangsterdåd blir inte bättre av att de begås i namnet av »nationalism» eller »patriotism». Inga förklädnader — hur vackert de än draperas — kan förvandla illdåd och missgärningar till av högre syften helgade hjältebragder.»

Detta sades visserligen om den fascistiska OAS i Frankrike, men uttalandet har onekligen en generell innebörd. Inom parentes sagt skall det bli intressant att se hur Expressen i fortsättningen tillämpar denna alldeles riktiga måttstock.

Vad nu upprorsrörelsen i Angola beträffar lär det svårligen kunna bestridas att de av upprorsmännen använda terrormetoderna måste fylla varje människa med avsky. Numera finns ett rikt dokumentariskt material, bl. a. film och fotografier, om vad som hände under några veckor under våren förra året, då över 1 000 vita och mångdubbelt fler svarta mördades, ofta under så bestialisk tortyr, att den inte kan beskrivas. Vad som utspelades på de över norra Angola spridda administrativa centra, sjukhusen och plantagerna, då horder av hachischberusade och mordgalna hopar av »frihetskämpar» kastade sig över ofta intet ont anande försvarslösa offer — vita och svarta — var något lika ohyggligt, som de svåraste massakrerna under indiankrigens tid. Att upproret fick dessa barbariskt terroristiska former är förklarligt i denna primitiva miljö. Det är också förklarligt att de vita i sin förtvivlan och förbittring svarade med illegala repressalier, som ofta tycks ha drabbat oskyldiga likaväl som skyldiga. En av de portugisiska truppernas första uppgifter lär ha varit att göra slut på dessa repressalier — i vissa säkrade områden helt enkelt genom att konfiskera alla vapen.

Att portugiserna sedan gått hårt fram i sina strävanden att krossa upprorsrörelsen — eller snarare terrorismen — kan vara psykologiskt förklarligt. Det förefaller emel-

lertid som om napalmbombandet av byar, misstänkta för att vara terroristhärdar, liksom avrättandet av förmenta terrorister, innebär att större våld tillgripits än nöden krävt. Något bestämt omdöme på den punkten lär dock *ingen* kunna avge för närvarande. Om så skett är våldet oförsvarligt. Terror föder visserligen terror! Men det hade tillkommit portugiserna, som representerar en kristen civilisation, att bryta denna onda cirkel. De har sin dryga del i ansvaret för vad som inträffat. Visserligen hävdar de att tvångsutskrivningen av arbetskraft till plantager och vägbyggen varit nödvändig, eftersom det stora flertalet svarta inte vill arbeta och är alldeles ointresserade av landets ekonomiska utveckling, som ju dock kommer också dem tillgodo. Även om detta är riktigt — och de opartiska källor, som finns, pekar i den riktningen — ursäktar det inte den faktiska exploatering i enskilt vinstsyfte av svart arbetskraft, som otvivelaktigt präglat det ekonomiska livet i Angola.

Upprörsrörelsen i Angola har säkerligen många orsaker. Men vid sidan av impulserna från självständighetsrörelser i andra delar av Afrika, insatserna av professionella, inte sällan kommunistiska upprorsmakare, medicinmännens agitation etc. synes här verka en social kraft — en strävan till frigörelse ur ett utsugningssystem. Samma företeelse — på ett mera reflekterat plan — möter i vår tid

i Latin-Amerika i form av den s. k. indianismen, en revoltrörelse riktad mot kvarstående former av kombinerat feodalt och primitivt kapitalistiskt förtryck. Dyliga rörelser kan till en tid hållas nere med våld — den europeiska parallellen finns i senmedeltidens och den begynnande nya tidens stora bondeuppror i England, Frankrike och Tyskland — men endast till priset av oerhörda humanitära och sociala skadeverkningar. Sedan säkerheten till liv och egendom återställtts måste en dylik rörelse mötas med en upplyst reformpolitik. I fallet Angola försvåras ju detta av den afrikanska rasfanatismen — av hatet mot de vita. Men tack vare portugisernas relativt förnufviga attityd i rasfrågor finns det kanske ändå förutsättningar för att en energisk reforminsats skall kunna leda till resultat.

Vissa tecken på att Portugal engagerat sig för en dylik reformpolitik finns. Frågan är emellertid hur långt det fattiga moderlandets resurser räcker, även om viljan skulle vara god. Om en god vilja övertygande demonstreras vore det naturligt att Portugal bereddes stöd från den övriga västerländska världen för ett reformverk i Angola. Alternativet är nämligen en humanitär katastrof. En föreställning om vad som skulle hända i Angola om Portugal utrymde landet har vi fått genom utvecklingen i Kongo. FN:s resurser har redan visat sig otillräckliga för

uppgifterna där; hur skulle det då effektivt kunna ingripa i Angola?

Man kan till sist fråga sig varför svensk opinion reagerar inför händelserna i Angola med ett ensidigt ställningstagande för den terroristiska upprorsrörelsen. En förklaring är naturligtvis att många svenskar bär på skuldkänslor gentemot de i elände levande folk, vars ansikten och röster möter i de moderna massmedia. Skillnaden mellan vårt eget fredliga välstånd och den ytterliga fattigdom och det ständiga lidande, som dagligen åskådliggörs inför oss, är skakande. I Sverige är man också sedan länge van vid att framträda som ett slags världssamvete. Det var den enda verkligt riskfyllda insats vi gjorde i kampen mot nazismen, och traditionen har gått vidare. En offervillig och hängiven missionsinsats har också satt sina spår. Vårt folks starka engagemang för de underutvecklade länderna och kolonialfolkens frigörelse är hedrande — men ibland verkar det onekligen som om känslorna rusade i väg med förståndet. Man tager hastigt — alltför hastigt — ståndpunkt, och då väl onyanserat. Till inte ringa del synes dock detta bero på bristfällig eller tendentiös information. Den gula pressen skickar ut korrespondenter, som alltför ofta är oerfarna och okunniga. För att kunna ge ett någotsånär objektiva och korrekt bedömande av en utveckling i ett fjärran land behövs först och främst kunskaper

— inte minst i landets språk — och en vilja till en opartisk inställning liksom till att försöka tränga igenom den propagandafasad, som presenteras från båda sidorna. Ett roande exempel på naivt reportage — och en skrämmande belysning av dess effekt — förekom för några månader sedan i svensk TV i form av ett amerikanskt filmreportage från Angola. Det var roande att se hur kritiklöst reportaget återgav båda sidornas versioner. Men genom att filmen väsentligen återgav dramatiserade upplevelser av den journalist, som följde rebelsidan, fick den en starkt tendentiös effekt. Att vederbörande inte kunde språket och därför bara återgav vad hans tolkar sade honom gjorde naturligtvis källvärdet av hans omdömen tvivelaktigt. Det är lätt att filma misshandlade och klagande människor — en helt annan sak är att fastställa om det de säger är sant eller åtminstone trovärdigt och om det tillåter generella slutsatser. Kan journalisten inte själv språket eller språken i landet vallas han alltför lätt som ett får och utnyttjas som redskap i propagandan. I primitivologisk forskning har man därtill gjort bittra erfarenheter av svårigheterna att även med goda språkkunskaper nå fram till enkla fakta genom muntlig utfrågning. Intervjuobjektet säger oftast vad han tror frågeställaren vill höra — t. ex. av rädsla, hopp om belöning eller helt enkelt för att slippa besvär. Förmågan till exakthet vid återgi-

vande av ett händelseförlopp eller ett kausalsammanhang är vidare mycket mindre inom många primitiva folk än inom vår tekniska civilisationstyp med dess stränga krav på precision på alla områden. Redan rums-, tids- och kvantitetsföreställningarna är ofta mycket mindre exakta hos primitiva folk än hos oss.

I TV-filmen fanns inga tecken till försök att korrigera för dylika felkällor. Den borde ha åtföljts av en nyanserade kommentar. Ty när en sådan film visas för millioner i TV får den naturligtvis en utomordentlig propagandaeffekt. Den uteblev inte här i Sverige heller. TV-recensenter och ledarskribenter vittnade dagarna efteråt välutaligt om hur stark verkan filmen haft. Nu — efter denna films »opartiska» vittnesbörd — »förstod» man riktigt vad som hänt i Angola.

Tyvärr är det här inte fråga om ett enstaka exempel på ovarsamhet från TV-ledningens sida. Alltför ofta har man under det gångna året fått bevittna ensidiga och ytliga skildringar av utvecklingen i krisområden som Algeriet, Kongo och Angola. TV är just nu vårt viktigaste massmedium. Dess opinionsbildande effekt är enorm. TV-ledningens ansvar är därefter!

Skall vi i Sverige komma fram till en klarare bedömning av förhållandena i fjärran primitiva länder är det nödvändigt att vår information därifrån blir bättre och

framförallt mindre ensidig. Detta är bl. a. en förutsättning för att våra hjälpinsatser skall kunna inriktas och utformas på rätt sätt. Det är också anledning att hålla fast vid en enkel värdeskala. Förtryck är förtryck — varifrån det än kommer. Mord förblir mord. Ghanas diktator N'Krumah är inte bättre än t. ex. Janos Kádár i Ungern och kaptenen Henrique Galvao är inte bättre än general Salan.

Man skall ha nått bra långt i begreppsförvirring för att som Verdandis nuvarande ordförande, fil. lic. Lars Lönnroth, kunna uttala som motivering för att Verdandi inbjöd kapten Galvao att tala i Uppsala:

»... Vi inbjöd honom i hans egenskap av främsta symbol för västeuropeiskt frihetspatos överhuvudtaget just nu — en diktare och humanist som genom en ovanlig och modig handling riktade våra blickar på en bortglömd och ond del av jordklotet...» (Insändare i Upsala Nya Tidning.)

Hur Galvao förvärvat sin ställning som »diktare och humanist» torde vara de flesta förborgat. Det är emellertid möjligt att de portugisiska uppgifterna om att hans opposition mot regimen bl. a. skulle bottna i att han — likt en gång Lumumba — är dömd för förskingring, bara är ett uttryck för politisk förföljelse. Det är också möjligt att han är en ädel och välmenande idealist som kämpar för

högre syften. Däröfvet jag ingen-
ting. Men vad alla — även herr
Lönnroth — vet är att Galvao
gjort sig skyldig till sjöröveri och
anstiftan av mord. Den stackars
styrmannen, som blev nedskjuten
på Santa Marias brygga, då han
försökte göra sin plikt och varna
sin kapten för piraterna, skall väl
inte alldeles glömmas bort i sam-
manhanget. Med någon eftertanke
borde även herr Lönnroth kunna
medge att tidningen Expressen,
som varit Galvaos främste före-
språkare här i landet, har rätt då
den, låt vara i annat sammanhang,
hävdar att »inga förklädnader —
hur vackert de än draperas — kan
förvandla illdåd och missgärningar
till av högre syften helgade hjälte-
bragder».

Till sist och än en gång — vad
som här sagts är givetvis inte ett
uttryck för sympatier för diktatur-
regimen i Portugal utan ett försök

att framlägga en nyanserad bild
av tragedien i Angola och dess or-
saker. Salazars maktillträde inne-
bar ursprungligen en i dåtida kao-
tiska läge förmodligen nödvändig
kraftsamling kring en auktoritativ
personlighet. Hans maktutövning
hade länge prägel av en upplyst de-
spoti, som man kunde hoppas skulle
omvandlas till en demokratisk
styrelse. I stället har regimen allt-
mer utvecklats till en typ av polis-
diktatur, som varje demokratiskt
sinnad människa måste fördöma.
En internationell hjälpaktion till
Portugal för att stödja utvecklings-
arbetet i Angola (och dess andra
afrikanska områden) kan därför
knappast komma till stånd förrän
demokratiens krafter i Portugal
(vilka inte är detsamma som kap-
ten Galvao) segrat. Dessbättre före-
faller en dylik utveckling inte ute-
sluten.